

ትምህርተ ግእዝ

በተመስገን አዱኛው

ልጆቹ እያለን ግእዝ አይሞትም

ደብረ - ታቦር ዩኒቨርሲቲ

Debre Tabor University

Debre Tabor University has a Historical duty to answer Tewodros's quest for knowledge

የደብረ ታቦር ዩኒቨርሲቲ ግእዝን ለመታደግ ከነሃርቫርድ ጎን ይሰለፋል የሚል ታሪካዊ ተስፋ አንጥልበታለን

ግእዝ

የራሱ ፊደልና አሐዝ
ያለው ብቸኛው የጥቁር
ህዝብ ቋንቋ

ግእዝ

ጥበብ የተጻፈበት የጠበብት ቋንቋ

- የደብረ ታቦር ዩኒቨርሲቲ ግእዝን በማስተማር የብራናውን እውቀታችን ወደ ተግባር ቢቀይረው የሚል ህልም አለን

ግእዝ

አፍሪካዊ ከጥፋት ሊታደገው የሚገባ

ፊደላተ ልሳነ ግእዝ
የግእዝ ቋንቋ ፊደላት

- ፊደል ብሂል ምንት ብሂል ውእቱ ?
- ፊደል ማለት ምን ማለት ነው ?

ፈደለ （ቀ） （ጸፈ） .....ፊደል

እስፍንት ፊደላት ቦቱ ልሳነ ግእዝ ?

=የግእዝ ቋንቋ ስንት ፊደላት አሉት ?

26 （7） =182　　4 （5） =20　　182+20=202

በቀይ የተጻፉት የግእዝ ፊደላት ያልሆኑ ናቸው

ሀ	በ	ወ	ፚ
ለ	ተ	ዐ	ጸ
ሐ	ቸ	ዘ	ጸ
መ	ነ	ዠ	ጸ
ሠ	ኘ	የ	ፈ
ረ	ኀ	ደ	ፐ
ሰ	አ	ጀ	ቨ
ሸ	ከ	ገ	
ቀ	ኸ	ጠ	

አማርኛ አዲሶችን ሆሄያት እንዴት እንደተጠቀመ

- እድ=እጅ
- ሲበት=ሺበት
- ስንት=ሽንት
- ምሴት=ምሽት
- ሲመት=ሹመት

ኰ ኱ ኲ ኳ ኴ

ጐ ጑ ጒ ጓ ጔ

ገ ጒ ጒ ጓ ጔ

ቈ ቑ ቑ ቓ ቔ

ሞክሸ ሆሄያት ና አገልግሎታቸው

✔ሀ=[illegible] ✔[illegible]=[illegible] ✔ [illegible]=አልፋው/አሌፉ ✔ጸ=ጸሎቱ

✔ሐ=ሐመሩ ✔ሠ=[illegible] ✔ [illegible]=አይኑ ✔ፀ= ፀሐዩ

✔ኀ=ብዙኀን

✔መሀረ =አስተማረ ✔ [illegible]በሀ=አመሰገነ ✔[illegible]መት=አገልጋይ （ወ） ✔ፈጸመ

✔መሐረ=ይቅር አለ ✔ሠብሀ=ወፈረ ✔ዓመት=365 ቀን ✔ ፈፀመ （ግ）

✔ሐለየ=አሰበ

✔ኃለየ=ዘመረ

አታዛተ ልሳነ ግእዝ

- አታዘ=ቆጠረ
- አታዝ=ቁጥር

- ፩=አሃዱ
- ፪=ክልኤቱ
- ፫=ሠለስቱ
- ፬=አርባዕቱ
- ፭=ኀምስቱ
- ፮=ስድስቱ
- ፯=ሰብዓቱ
- ፰=ሰምንቱ
- ፱=ተስዐቱ
- ፲=ዐሠርቱ

፲፭=አስርቱወአሃዱ

፲፱=አስርቱወተሳቱ

፳=እሥራ

፴=ሠላሳ

፵=አርባ

፶=ሃምሳ

፷=ሃምሳ

፸=ስሳ/ስድሳ

፹ =ሰብዓ

፺ =ሰማንያ

፻=ተስዓ

፼=ምዕት

፼ ፳ ፭=ምዕት እስራ ወአሐዱ

መራሕያን (ተውላጠ ስሞች)

- መርሐ=መራ
- መራሒ=መሪ
- መራህያን=መሪዋች
- የግእዝን ቋንቋ የሰዋሰው ስርዓት ይመራሉ

ሦስት መደቦች አሏቸው

- አንደኛ መደብ 2 አሉ
- ሁለተኛ መደብ 4 አሉ
- ሦስተኛ መደብም 4 አሉ
- 10

የቀጠለ...

- እንደኛ መደብ =ተናጋሪው ራሱን ሲጠቁም =እኔ፣እኛ
- ሁለተኛ መደብ= ተናጋሪው አድማጩን ሲጠቁም =አንተ፣አንቺ፣እናንተ
- ሦስተኛ መደብ=ተናጋሪው ስለሌላ ሰው ሲያወራ=እሱ፣እሷ፣እነርሱ
- በአማርኛ ጠቅላላ=8
- በግእዝ ግን=10

አንደኛ መደብ

- ✔ አነ

  =እኔ

- ✔ ንሕነ

  =እኛ

ሁለተኛ መደብ

- ✔ አንተ
  =አንተ
- ✔ አንቲ
  =አንች
- ✔ አንትሙ
  =
  እናንተ (ወ)
- ✔ አንትን
  =
  እናንተ (ሴ)

ሦስተኛ መደብ

- ይእቲ

  =እርሷ

- ውእቱ

  =እርሱ

- ውእቶሙ

  =እነርሱ （ ወ ）

- ውእቶን

  =እነርሱ

  （ ሶ ）

እንደመሆን ግስ ሲያገለግሉ

- በአማርኛ የመሆን ግሶች የምንለቸው

  1 ነኝ፣ነበርኩ፣እሆናለው

  2 ነን፣ነበርን፣እንሆናለን

  3 ነህ፣ነበርህ፣ትሆናለህ

  4 ነሽ፣ነበርሽ፣ትሆኛለሽ

5 ናችው፣ነበራችው፣ትሆናላችው

6 ነው፣ነበር፣ይሆናል

7 ናት፣ነበረች፣ትሆናለች

8 ናቸው ነበሩ ይሆናሉ

በግእዝ ግን ራሳቸው መራሕያን የመሆን ግሶች ናቸው

- ✔አነ
  =ነኝ፣ነበርኩ፣እሆናለው
- ✔ንሕነ
  = ነን፣ነበርን፣እንሆናለን
- ✔አንተ
  = ነህ፣ነበርህ፣ትሆናለህ
- ✔አንቲ
  = ነሽ፣ነበርሽ፣ትሆኛለሽ
- ✔አንትሙ
  =ናችው፣ነበራችው፣ትሆናላችው

✔አንትን

=ናችው፣ነበራችው፣ትሆናላችው

✔ይእቲ

= ናት፣ነበረች፣ትሆናለች

✔ውእቱ

=ነው፣ነበር፣ይሆናል

✔ውእቶሙ

=ናቸው፣ነበሩ፣ይሆናሉ

✔ውእቶን

= ናቸው፣ነበሩ፣ይሆናሉ ሴ

መራሕያን በስሞች ሲረቡ

- አነ=የ
- ንሕነ=ነ
- አንተ=ከ
- አንቲ=ኪ
- አንትሙ=ክሙ
- አንትን=ክን

- ውእቱ=ኡ （ሳድስ）
  =ሁ （ሌላ）
- ይእቲ=ኣ （ሳድስ）
  =ሃ （ሌላ）
- ውእቶሙ=ኦሙ （ሳድስ）
  =ሆሙ （ሌላ）

ውእቶን=ኦን （ሳድስ）
=ሆን （ሌላ）

ምሳሌ በሳድስ

- እም=እናት
- እምየ=እናቴ
- እምነ=እናታችን
- እምከ=እናትህ
- እምኪ=እናትሽ
- እምክሙ=እናታችሁ
- እምክን=እናታችሁ (ሴ)
- እሙ=እናቱ
- እማ=እናቷ
- እሞሙ=እናታቸው
- እሞን=እናታቸው (ሴ)

ምሳሌ በሌላ

- ሰሌዳየ=ሰሌዳየ
- ሰሌዳነ=ሰሌዳችን
- ሰሌዳከ=ሰሌዳህ
- ሰሌዳኪ=ሰሌዳሽ
- ሰሌዳክሙ=ሰሌዳችው （ ወ ）
- ሰሌዳክን= ሰሌዳችው （ ሴ ）
- ሰሌዳሁ=ሰሌዳው
- ሰሌዳሃ=ሰሌዳዋ
- ሰሌዳሆሙ=ሰሌዳቸው （ ወ ）
- ሰሌዳሆን=ሰሌዳቸው （ ሴ ）

የተለመዱን በመስተዋድዶች ሲረቡ መስተዋድዶች

- እስከ=እስከነ=እስከ
- ቅድመ=ፊት/በፊት
- እም=እምነ=ከ
- መንገለ=ወደ
- መትህት=በታች
- ጎበ=ወደ
- እንበለ=ያለ
- ዲበ=በ ላይ
- ምስለ=ጋር

የመጨረሻውን ፊደል ወደ ኀምስ መለወጥና ከላይ ያየናቸውን ቅጥያወችን መጨመር

- እስከነ=እስከ
- እስከነየ=እስከኔ
- እስከነነ=እስከኛ
- እስከነከ=እስከአንተ
- እስከነኪ=እስከአንቺ
- እስከነክሙ=እስከናንተ
- እስከነክን=እስከእናንተ （ሴ）
- እስከነሁ=እስከእርሱ
- እስከነሃ=እስከእርሷ
- እስከነሆሙ=እስከእነርሱ
- እስከነሆን=እስከእነርሱ （ሴ）

መራህያን በግሥች ሲዘረዘሩ

- አንዳንድ ግሦች
- መሀረ=አስተማረ
- ወረደ=ወረደ
- ሰከበ=ተኛ
- ሰተየ=ጠጣ
- ቀደሰ=አመሰገነ
- ተፈስሀ=ተደሰተ
- ሖረ=ሄደ
- ሐተተ=መረመረ
- ሀከመ=አከመ

የግሱን የመጨረሻ ፊደል ወደ ሳድስ መቀየር ከይዕቲ ዉጭ

- አነ ወረድኩ=እኔ ወረድኩ
- ንሕነ ወረድነ= ወረድን
- አንተ ወረድከ =ወረድክ
- አንቲ ወረድኪ =ወረድሽ
- አንትሙ ወረድክሙ =ወረዳችው
- አንትን ወረድክን =ወረዳችው （ሴ）
- ውእቱ ወረደ =ወረደ
- ይእቲ ወረደት =ወረደች
- ውእቶሙ ወረዱ =ወረዱ
- ውእቶን ወረዳ =ወረዱ （ሴ）

		ዝንቱ=ይህ	ዝስኩ=ያ ውእቱ=ያ
	ሴት	ዛ=ይህች ዛቲ=ይህች	እንታክቲ=ያች ይእቲ=ያች
	ወንድ	እሉ=እነዚህ ወ እሎንቱ=እነዚህ	እሙንቱ=እነዚ ውእቶሙ=እነ
	ሴት	እላ=እነዚህ ሴ	እማንቱ=እነዚ

ኪያየ=ራሴን	ለሊየ=ራሴ	ዚአየ=የኔ
ኪያነ=ራሳችንን	ለሊነ=ራሳችን	ዚአነ=የኛ
ኪያከ=ራስክን	ለሊከ=ራስህ	ዚአከ=የአንተ
ኪያኪ=ራስሽን	ለሊኪ=ራስሽ	ዚአኪ=የአንች
ኪያክሙ=ራሳችውን	ለሊክሙ=ራሳችው	ዚአክሙ=የናንተ
ኪያክን=ራሳችውንሴ	ለሊክን=ራሳችው	ዚአክን=የናንተ
ኪያሁ =ራሱን	ለሊሁ=ራሱ	ዚአሁ=የሱ
ኪያሃ=ራሷን	ለሊሃ=ራሷ	ዚአሃ=የሷ
ኪያሆሙ=ራሳቸውን	ለሊሆሙ=ራሳቸው	ዚአሆሙ=የነርሱ
ኪያሆን=ራሳቸውን	ለሊሆን=ራሳቸው	ዚአሆን=የነርሱ

- <u>መጠይቃዊ ቃላት</u>
- እፎ=እንዴት ፣ እፎ ሀምሰይከ=እንዴት አመሸህ?
- አይቴ=ወዴት/የት፣ አይቴ ትትዋነይ =የት ትጫወታለህ?
- ማዕዜ=መቸ፣ማዕዜ ትርዕይ ኳሄላ=ኳስ መቸ ታያለህ?
- ስፍን/እስፍንት=ስንት፣ እስፍንት ትሰትይ=ስንት ትጠጣለህ?
- ምንት=ምን፣ ምንት አእመርከ=ምን አወቅህ?
- ለምንት=ለምን፣ ለምንት ትነውም=ለምን ትተኛለህ?
- መኑ=ማን፣መኑ ውእቱ አማናዊ=እውነተኛ ማን ነው

የዝምድና ቃላት

- እኑ=ወንድም
- እኅት=እኅት
- እም=እናት
- አብ=አባት
- ሔው=ወንድ አያት
- ሔውት= ሴት አያት
- ወለት=ሴት ልጅ
- ወልድ=ወንድ ልጅ
- ዱድ=አጎት
- ዱዲት=አክስት
- ገብር=አገልጋይ ለወንድ
- አመት=አገልጋይ

የቦ እርባታ

- መደበኛ ሆነው ሲያገለግሉ
- ብየ=
  በእኔ፣አለኝ፣አለብኝ፣ኖረብኝ፣ነበረብኝ፣ነበርሁ፣አለሁ
- ብነ= በእኛ፣አለን፣አለብን፣ኖረብን፣ነበረብን፣ነበርን፣አለን

- ብከ= በአንተ፣አለህ፣አለብህ፣ኖረብህ፣ነበረብህ፣ነበርህ፣አለህ
- ብኪ= በአንቺ፣አለሽ፣አለብሽ፣ኖረብሽ፣ነበረብሽ፣ነበርሽ፣አለሽ
- ብክሙ= በእናንተ፣አላችሁ፣አለባችሁ፣ኖረባችሁ፣ነበረባችሁ፣ነበራችሁ፣አላችሁ
- ብክን= በእናንተ፣አላችሁ፣አለባችሁ፣ኖረባችሁ፣ነበረባችሁ፣ነበራችሁ፣አላችሁ

- ቦቱ= በእርሱ፣አለው፣አለበት፣ኖረበት፣ነበረበት፣ነበር፣አለ
- ባቲ= በእርሷ፣አላት፣አለባት፣ኖረባት፣ነበረባት፣ነበረች፣አለች
- ቦዶሙ/ቦሙ=
  በእነርሱ፣አላቸው፣አለባቸ፣ኖረባቸው፣ነበረባቸ፣ነበሩ፣አሉ
- ቦዶን/ቦን= በእነርሱ፣አላቸው፣አለባቸ፣ኖረባቸው፣ነበረባቸ፣ነበሩ፣አሉ

ተቀባይ ሆነው ሲያገለግሉ

ብየ

=ብኝ

ብነ

=ብን

ብከ

=ብህ

ብኪ

=ብሽ

ብክሙ

=ባችው

ብክን

=ባችው (ሴ)

ቦቱ

=በት

ባቲ

=ባት

ቦዶሙ/ቦሙ

=ባቸው

ቦዶን/ቦን

=ባቸው （ ሴ ）

የለ እርባታ

- መደበኛ ሆነው ሲያገለግሉ
- ሊተ/ልየ=ለእኔ፣አለኝ፣አለልኝ፣ኖረልኝ፣ነበረልኝ፣ይ ገባኛል
- ለነ=ለእኛ፣አለን፣አለልን፣ኖረልን፣ነበረልን፣ይገባናል

- ለከ= ለአንተ ፣አለህ፣አለልህ፣ኖረልህ፣ነበረልህ፣ይገባሃል
- ለኪ= ለአንቺ ፣አለሽ፣አለልሽ፣ኖረልሽ፣ነበረልሽ፣ይገባሻል
- ለክሙ= ለአናንተ ፣አላችሁ፣አለላችሁ፣ኖረላችሁ፣ነበረላችሁ፣ይገባችኋል
- ለክን= ለአናንተ ፣አላችሁ፣አለላችሁ፣ኖረላችሁ፣ነበረላችሁ፣ይገባችኋል

- ሎቱ= ለእርሱ፣አለው፣አለለት፣ኖረለት፣ነበረለት፣ይገባዋል
- ላቲ= ለእርሷ፣አላት፣አለላት፣ኖረላት፣ነበረላት፣ይገባታል
- ሎን/ሎቶን= ለእነርሱ፣አላቸው፣አለላቸው፣ኖረላቸው፣ነበረላቸው፣ይገባቸዋል
- ሎሙ/ሎቶሙ= ለእነርሱ፣አላቸው፣አለላቸው፣ኖረላቸው፣ነበረላቸው፣ይገባቸዋል

ተቀባይ ሆነው ሲያገለግሉ

ልየ/ሊተ
=ልኝ

ለነ
=ልን

ለከ
=ልህ

ለኪ
=ልሽ

ለክሙ
=ላችሁ

ለክን
=ላችሁ (ሴ)

ሎሎቱ

=ለት

ላቲ

=ላት

ሎቶ ሙ/ሎሙ

=ላቸው

ሎቶ ን/ሎን

=ላቸው （ ሴ ）

ᏀᏥ

- ᏧᏩ=ᏀᏩᏩ

የግስ ስልቶች

1 ገቢር፣ባለቤቱ ምን ሰራ ? አርጎወ=ከፊተ

2 ተገብሮ ፣ከገቢር ግሥ በፊት “ተ”ን በመጨመር የሚገኝ፣

? በምን በምን ግዜ እንጠቀማለን ?

በ“ተ” የጀመረ ሁሉ ተገብሮ ግስ ነው ወይ ?

✔ተንበለ=ለመነ ✔ተሞገሰ=ባለሟል ሆነ

✔ተምዐ=ተቆጣ✔ተመነየ=ተመኘ

የቀጠለ...

3 ነባር አንቀጽ፣ አደረገ ወይም ተደረገ የማይሉ

“መኖር/አለመኖር፣መሆን/አለመሆን”ን የሚገልጹ

- ✔ ውእቱ=ነው፣ ነበረ፣አለ፣ ኖረ
- ✔ቦ= አለ፣ ኖረ፣ ነበረ
- ✔ አኮ=አይደለም፣
- ✔ አልቦ=የለም፣ አልኖረም፣ አልነበረም

ነባር አንቀጽ

ከዋና ግሦች ጋር

- የሚለዩበት
  - ከግእዝ ዉጭ መጨረሳቸው
  - በአንቀጽ አለመዘርዘራቸው
- የሚመሳሰሉበት
  - ማሰር መቻላቸው
  - በዐሥሩ መራህያን መዘርዘር መቻላቸው

4 ግዑዝ ግሥ፣የማይሻገር ግስ ማን ተደረገ ?

አይመልስም

ቅርጹ፣

ገቢር ግሥን ይመስላል

ቃላትን ባለመሳቡ （ ባለመሻገሩ ）

ተገብሮ ግሥን ይመስላል

ምሳሌዎች

- ኖመ=አንቀላፋ
- ሞተ=ሞተ
- ቆመ= ቆመ
- ፆመ=ፆመ
- ሀለወ=ኖረ
- ሖረ=ሄደ
- ኖመ=ተኛ
- ደቀሰ=ተኛ
- ሰከበ=ተኛ
- ጎየ=ሸሸ

ትውውቅ

ሀ፡ ሰላም ለከ (ሰላም ለአንተ ይሁን)

ለ፡ ወሰላም ለከ (ሰላም ላንተም)

ሀ፡ መኑ ስምከ?ስምህ ማን ነው?)

ለ፡ ቡሩክ ውእቱ ስምየ።(ስሜ ቡሩክ ነው።)

ሀ፡ ወመኑ ስመ አቡከ (የአባትህ ስም ማን ነው?)

ለ፡ ኖላዊ ውእቱ ስመ አቡየ(ያባቴ ስም ኖላዊ ነው።)

ሀ፡ እስፍንቱ አዝማኒከ? (እድሜህ ስንት ነው?)

ለ፡ እሥራ ወክልኤቱ (ሀያ ሁለት)

ትውውቅ

ሀ፡ እም አይቴ መጻእከ (ከየት መጣህ?)

ለ፡ እም አዲስ አበባ (ከአዲስ አበባ)

ሀ፡ ግብር እፎ ውእቱ (ሥራ እንዴት ነው?)

ለ፡ ሚመ ኢይብል (ምንም አይል)

ሀ፡ እሉ አብያዊከ ውእቶሙ (እነዚህ ጓደኞችህ ናቸው?)

ለ፡ እወ (አዎ)

ሀ፡ አይቴ ብሔሮሙ (ሀገራቸው የት ነው?)

ለ፡ ኤርትራ ወእቱ (ኤርትራ ነው።)

ሀ፡ አይቴ ውእቱ ቤተ ትምህርትከ (ትምህርት ቤትህ የት ነው?)

ለ፡ አድማስ ውእቱ ቤተ ትምህርትየ (አድማስ ነው ትምህርት ቤቴ።)

ሀ፡ በል እግዚእ የሀብከ ፀንአቶ ወይከስትለከ (በል ጌታ ፅናትን ይስጥህ ይግለፅልህም።)

ለ፡ አሜን (ይሁንልኝ /ይደረግልኝ)